

Tilburg University

Travestie

Zoontjens, P.J.J.

Published in:
Gelijke behandeling

Publication date:
2008

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Zoontjens, P. J. J. (2008). Travestie: feest. In J. H. Gerards (Ed.), *Gelijke behandeling: Oordelen en commentaar 2007* (pp. 374-378). Wolf Legal Publishers (WLP).

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

2007-201

Travestie: feest

Noot: prof. mr. P.J.J. Zoontjens

1 Procesverloop

1.2 Bij het voornoemde verzoekschrift heeft verzoekster de Commissie Gelijke Behandeling, hierna: de Commissie, verzocht te beoordelen of verweerster onderscheid op grond van geslacht heeft gemaakt door de reservering van een zaal ten behoeve van een feest te annuleren, nadat zij erachter kwam dat het een feest voor travestieten betrof.

1.2 Verzoekster heeft de Commissie desgevraagd aanvullende informatie toegestuurd.

1.3 Verweerster heeft schriftelijk verweer gevoerd. Bij brief van 9 oktober 2007 heeft verweerster een getuigenverklaring overgelegd van Hij was bedrijfsleider in 1998, toen in het hotel van verweerster eveneens een feest voor travestieten werd gegeven, georganiseerd door hetzelfde bedrijf als in de onderhavige zaak.

1.4 Op de zitting van 16 oktober 2007 hebben partijen hun standpunten mondeling toegelicht.

1.5 De vertegenwoordiger van verzoekster werd ter zitting vergezeld van . . . en . . . , de betrokkenen van het bedrijf dat het feest organiseerde.

2 Feiten

2.1 Verzoekster is een stichting die zich ingevolge artikel 3 van haar statuten ten doel stelt het bestrijden van discriminatie op grond van onder meer geslacht. Bij haar is een klacht binnengekomen van ' . . . ', een bedrijf dat voorziet in onder andere kleding voor travestieten, hierna: het bedrijf.

2.2 Verweerster exploiteert een hotel.

2.3 Het bedrijf dat bij verzoekster heeft geklaagd heeft in 1998 in het hotel van verweerster een feest georganiseerd voor travestieten. Begin januari 2007 heeft de eigenaar van het bedrijf opnieuw een zaal gehuurd bij verweerster voor een feest dat ze op 15 september 2007 wilde geven in het hotel van verweerster. Zij heeft onder haar eigen naam gereserveerd en heeft aan verweerster gemeld dat het een

bedrijfsfeest betrof.

2.4 Op 23 januari 2007 stuurde verweerster een reserveringsbevestiging.

2.5 Op 30 januari 2007 heeft verweerster telefonisch contact opgenomen met het bedrijf en dit gesprek vervolgens schriftelijk bevestigd. In deze brief heeft verweerster het volgende geschreven:

“Aansluitend op het telefonisch contact d.d. 30 januari 2007, willen wij hierbij het volgende bevestigen.

Voor 15 september 2007 heeft u, na het verstreken van onvolledige informatie, een reservering gemaakt in ons hotel. U heeft voor de betreffende datum een feestavond gereserveerd op de bovenstaande tenaamstelling. Bij het maken van deze reservering en het persoonlijk gesprek met één van onze medewerkers heeft u verzuimd het doel van deze feestavond aan ons kenbaar te maken. Hierdoor zijn wij nimmer geïnformeerd over de strekking van deze avond.

Bij toeval troffen wij op het internet de details van dit feest aan, inclusief een complete omschrijving van het [verweerster]. De informatie die u op uw website heeft geplaatst is onrechtmatig via de website van [verweerster] verkregen. Wij verzoeken u met klem terstond alle informatie over ons hotel van uw website te verwijderen.

Het geven van een travestieparty is niet in lijn met het karakter van ons hotel. [Verweerster] is een hotel met een zakelijk en familiaal karakter en wenst niet geassocieerd te worden met dergelijke activiteiten.

Het bovenstaande heeft ons derhalve doen besluiten uw reservering te annuleren. Wij wensen u veel succes toe bij het vinden van een geschikte locatie.”

3 Beoordeling van het verzoek

3.1 Ter beoordeling ligt de vraag voor of verweerster onderscheid op grond van geslacht heeft gemaakt door de verhuur van een van haar zalen aan het bedrijf te annuleren, omdat de zaal gebruikt zou worden voor een feest voor travestieten.

3.2 Op grond van artikel 7, eerste lid, onderdeel a, van de Algemene wet gelijke behandeling (AWGB), in samenhang met artikel 1 AWGB, is het in de uitoefening van een beroep of bedrijf verboden om onderscheid op grond van geslacht te maken bij het aanbieden van of verlenen van toegang tot goederen of diensten.

Onderscheid naar geslacht?

3.3 De eerste vraag die de Commissie moet beantwoorden is, of het maken van onderscheid op grond van travestie als onderscheid op grond van geslacht moet worden gekwalificeerd.

3.4 Verzoekster heeft gesteld dat onderscheid op grond van travestie moet worden aangemerkt als onderscheid op grond van geslacht en voert daartoe aan dat de Commissie volgens vaste oordelenlijn onder onderscheid op grond van geslacht ook onderscheid op grond van transseksualiteit begrijpt. Hoewel travestie en transseksualiteit verschillen, zijn er ook overeenkomsten. Het primaire verschil zit in genderdysforie (onvrede over de beleving van het eigen geslacht), die bij transseksuelen zo sterk is dat een geslachts-verandering wordt nagestreefd. Bij travestie is het meestal de wens om kleding van het andere geslacht aan te trekken. Ook deze wens kan dwingende vormen aannemen, waardoor er sprake is van een drang die meer is dan een wens. Volgens psychiatrische classificatiesystemen valt travestie onder de categorie parafilie (de verzamelnaam van een groep seksuele gedragingen of fantasieën die over het algemeen als afwijkend van de heersende normen worden beschouwd). Bij deze categorie kan tevens een duurzame dysforie (onvrede) met de genderrol of identiteit voorkomen.

Voorts kan travestie een middel zijn om aan transseksualiteit uitdrukking te geven. Een overeenkomst is ook dat bij zowel transseksualiteit als travestie sprake kan zijn van lijdensdruk (psychische belasting). Uit het voorgaande volgt volgens verzoekster dat er een grote overlap is tussen travestie en transseksualiteit en daarom is ze van mening dat onderscheid op grond van travestie ten aanzien van de rechtsbescherming eveneens moet worden begrepen onder het verbod van onderscheid op grond van geslacht van de AWGB.

3.5 De Commissie volgt deze redenering niet en oordeelt dat de wens bij transseksuelen die leidt tot het nastreven van geslachtsverandering en de wens bij travestie om kleding van het andere geslacht aan te trekken dermate verschillen dat deze niet op één lijn kunnen worden gesteld. De vaste oordelenlijn van de Commissie, dat onderscheid op grond van transseksualiteit moet worden beschouwd als onderscheid op grond van geslacht, leidt dus niet tot het oordeel dat onderscheid op grond van travestie eveneens als onderscheid op grond van geslacht moet worden beschouwd.

3.6 Wel is er naar het oordeel van de Commissie een andere reden om onderscheid op

grond van travestie als onderscheid op grond van geslacht aan te merken. Bij travestie bestaat de wens om er (op bepaalde momenten) uit te zien als iemand van het andere geslacht. Indien jegens iemand onderscheid wordt gemaakt, omdat hij of zij zich uiterlijk presenteert als iemand van het andere geslacht, is naar het oordeel van de Commissie sprake van onderscheid op grond van geslacht. Immers, indien van vrouwen wel wordt geaccepteerd dat zij een jurk dragen en zich opmaken, terwijl dit van mannen niet wordt geaccepteerd, is het onderscheidend criterium het geslacht van betrokkene. Dat vrouwelijke travestieten doorgaans minder last zullen hebben van dergelijk onderscheid doet daaraan niet af.

Daarbij merkt de Commissie wel op dat zij eerder heeft geoordeeld over de vrijheid van werkgevers om kledingvoorschriften te hanteren en over de vraag welke grenzen de gelijkebehandelingswetgeving stelt aan dergelijke voorschriften. Het maken van onderscheid tussen mannen en vrouwen bij kledingvoorschriften levert geen strijd op met de gelijkebehandelingswetgeving wanneer de kledingvoorschriften noodzakelijk en functioneel zijn (CGB 9 juli 1998, oordeel 1998-82 en CGB 25 april 2006, oordeel 2006-78). Deze oordelen hadden echter betrekking op arbeidssituaties en niet zoals in het onderhavige geval op feestelijke vrijetijdsbesteding.

Direct of indirect onderscheid?

3.7 Vervolgens is in geding de vraag of verweerster in het onderhavige geval bij het annuleren van de zaalhuur onderscheid heeft gemaakt en zo ja, of dit als direct of indirect onderscheid is aan te merken.

3.8 In artikel 1 AWGB wordt onder onderscheid zowel direct als indirect onderscheid verstaan. Onder direct onderscheid wordt begrepen onderscheid dat rechtstreeks verwijst naar een van de in de AWGB genoemde discriminatiegronden, waaronder geslacht. Onder indirect onderscheid op grond van geslacht wordt begrepen onderscheid op grond van andere hoedanigheden of gedragingen dan geslacht, dat onderscheid op grond van geslacht tot gevolg heeft.

3.9 Nu hierboven is geoordeeld dat onderscheid op grond van travestie op één lijn moet worden gesteld met onderscheid op grond van geslacht, is de Commissie van oordeel dat, indien verweerster het feest heeft geannuleerd omdat het een feest voor travestieten betrof, sprake is geweest van direct onderscheid op grond van geslacht.

Travestie als reden voor de annulering?

3.10 Op grond van het bovenstaande zal de Commissie vervolgens moeten beoordelen of de zaalhuur door verweerster is geannuleerd omdat in de zaal een feest voor travestieten zou worden gegeven.

3.11 Op grond van de bewijslastverdeling die is neergelegd en artikel 10, eerste lid, AWGB dient de verzoekende partij feiten aan te voeren die kunnen doen vermoeden dat onderscheid op grond van geslacht is gemaakt. Pas indien de verzoekende partij daarin is geslaagd dient de verwerende partij te bewijzen dat niet in strijd met de gelijkebehandelingswetgeving is gehandeld.

3.12 Verzoekster voert aan dat verweerster de zaalhuur heeft geannuleerd, omdat het feest dat in die zaal gegeven zou worden een travestietenfeest betrof. Dit is het bedrijf zowel telefonisch te kennen gegeven op 30 januari 2007, als schriftelijk in een brief van diezelfde datum waarin het telefoongesprek is bevestigd (vergelijk 2.5). Volgens verweerster zou een travestietenfeest niet passen bij het karakter van het familiehôtel.

3.13 De Commissie constateert dat in de brief van 30 januari 2007 als reden voor de annulering wordt gegeven dat een travestieparty niet in lijn is met het karakter van het hotel van verweerster. Verweerster geeft te kennen dat het hotel een zakelijk en familiaal karakter heeft en dat zij niet geassocieerd wenst te worden met een travestietenfeest. De Commissie oordeelt dat de inhoud van deze brief er geen twijfel over kan doen bestaan dat de zaalhuur althans mede is geannuleerd omdat het een travestietenfeest betrof. Deze brief is derhalve te beschouwen als een feit dat direct onderscheid op grond van geslacht kan doen vermoeden.

3.14 Nu er feiten zijn aangevoerd die onderscheid kunnen doen vermoeden, dient verweerster te bewijzen dat zij niet in strijd met de wet heeft gehandeld.

3.15 Verweerster heeft daartoe aangevoerd dat zij om drie redenen heeft besloten de reservering te annuleren. Ten eerste omdat het bedrijf het karakter van de feestavond heeft verzwegen; ten tweede omdat niet is gereserveerd onder de naam van het bedrijf maar onder een privénaam en ten derde omdat verweerster in 1998 een negatieve ervaring heeft gehad met eenzelfde feest van het bedrijf. Op grond van artikel 9.5.4 van de Uniforme Voorwaarden Horeca mag verweerster een reservering op bovenstaande gronden annuleren.

3.16 Met betrekking tot de eerste reden stelt verweerster dat binnen het hotel de meest uiteenlopende activiteiten worden georganiseerd en dat een gast over het karakter van een overeenkomst of reservering vanaf het begin altijd duidelijk is. Volgens verweerster kan zij het geheel alleen onder die voorwaarde goed organiseren en ervoor zorgen dat de gasten een geslaagde bijeenkomst hebben.

3.17 De Commissie oordeelt dat verweerster met het 'verzwijgen van het karakter van het feest' slechts bedoeld kan hebben dat zij meent dat het bedrijf ten onrechte heeft verzwegen dat het een travestietenfeest betrof. Onbetwist is immers dat is doorgegeven dat het een bedrijfsfeest betrof, hoeveel mensen er zouden komen en wat er verder nodig was voor het feest. Verweerster heeft niet kunnen verduidelijken welke informatie verzoekster nog meer had moeten verschaffen opdat verweerster het geheel goed kon organiseren. Dit leidt tot de conclusie dat verweerster met dit argument niet heeft kunnen bewijzen dat zij de zaalhuur niet heeft geannuleerd omdat het een travestietenfeest betrof.

3.18 Met betrekking tot de tweede reden die verweerster heeft aangevoerd voor de annulering heeft zij verklaard dat er bij een soortgelijk feest van het bedrijf in 1998 veel overlast is geweest voor de overige gasten en dat daarom het bedrijf door verweerster op een 'zwarte lijst' is gezet, hetgeen betekent dat het bedrijf niet meer in aanmerking kon komen om een zaal bij verweerster te huren. Verweerster meent dat het bedrijf met opzet om die reden onder een privénaam heeft gereserveerd en niet onder de naam van het bedrijf.

3.19 De Commissie overweegt dat het reserveren onder de eigen naam, in plaats van de bedrijfsnaam, niet verboden is. Ook verweerster staat dit kennelijk toe. Bovendien heeft de persoon die reserveerde kenbaar gemaakt dat het een bedrijfsfeest betrof. Het had, indien verweerster aan bepaalde bedrijven geen diensten meer wil verlenen, eerder op haar weg gelegen om te vragen welk bedrijf het betrof. Nu zij dat heeft nagelaten kan het bedrijf niet worden aangerekend dat de persoon die reserveerde niet meteen uit eigen beweging de naam van het bedrijf heeft gemeld. Verweerster heeft daarom ook met dit argument het vermoeden van onderscheid niet kunnen weerleggen.

3.20 Ten aanzien van de derde reden die verweerster heeft aangevoerd voor de annulering, de overlast, heeft zij verklaard dat zij aan het eerdere soortgelijke feest in 1998 alleen negatieve herinneringen heeft overgehouden.

In 1998 hebben diverse bezoekers van een door het bedrijf georganiseerde feestavond voor overlast gezorgd, door overige bezoekers lastig te vallen. Bezoekers hebben zich hierover beklaagd bij verweerster. Desgevraagd heeft verweerster verklaard dat de overlast met name inhield dat de feestbezoekers voor aanvang van het feest zichtbaar en provocerend paradeerden door de gemeenschappelijke ruimtes, hetgeen voor de overige bezoekers aanstootgevend was. Dat was ook de reden dat deze bezoekers zich beklaagden. Dat de bezoekers van het feest overlast veroorzaakten blijkt ook uit de verklaring van de bedrijfsleider die destijds bij verweerster in dienst was. Er is indertijd geen actie naar aanleiding van de klachten ondernomen, omdat verweerster dergelijke gevallen in goede harmonie probeert te regelen. Voorts is het volgens verweerster in de hotelgangen 's nachts behoorlijk rumoerig geweest, hetgeen ook resulteerde in diverse klachten bij de receptie van het hotel. Verweerster heeft desgevraagd verklaard dat zij deze klachten niet heeft gemeld bij het bedrijf.

3.21 De Commissie oordeelt dat verweerster niet aannemelijk heeft kunnen maken dat er in 1998 sprake is geweest van zodanige overlast dat dit zou moeten leiden tot de annulering van een reservering. De vermeende geluidsoverlast 's nachts in de hotelgangen was kennelijk niet zodanig ernstig dat verweerster zich genoodzaakt zag het bedrijf daarop aan te spreken of andere actie te ondernemen. Voorst bestond de 'overlast' er blijkbaar slechts uit dat de travestieten zich in de openbare ruimtes begaven, waardoor zij zichtbaar waren voor de overige gasten, die dit aanstootgevend vonden.

Verweerster heeft niet verder kunnen specificeren waarin de kennelijke overlast voor de andere gasten nog meer bestond. Verweerster mag zich niet zonder meer conformeren aan klachten van andere gasten indien deze klachten zijn gebaseerd op vooroordelen en stereotypen die de gelijkebehandelingswetgeving beoogt tegen te gaan. Indien het feit dat andere gasten zich hebben beklaagd over de aanwezigheid van travestieten, zonder dat zij daadwerkelijk op enige manier werden lastiggevalen, de reden is geweest voor het besluit van verweerster dat het bedrijf dat het feest voor de travestieten gaf niet meer welkom is in de toekomst, dan is onmiskenbaar dat de reden voor het annuleren van de reservering was dat het om een feest voor travestieten ging. Daarmee heeft verweerster direct onderscheid op grond van travestie gemaakt derhalve op grond van geslacht.

3.22 Op grond van het bovenstaande is de Commissie van oordeel dat verweerster het vermoeden dat zij direct onderscheid op grond

van geslacht heeft gemaakt niet heeft weerlegd. Verweerster heeft derhalve niet bewezen dat zij niet in strijd met de wet heeft gehandeld.

3.23 Het voorgaande leidt tot de conclusie dat verweerster direct onderscheid op grond van geslacht heeft gemaakt bij het aanbieden van goederen en diensten in de zin van artikel 7, eerste lid, onderdeel a, AWGB.

4 Oordeel

De Commissie Gelijke Behandeling spreekt als haar oordeel uit dat . . . direct onderscheid op grond van geslacht heeft gemaakt door de reservering van een zaal te annuleren, omdat daar een feest voor travestieten gegeven zou worden.

Noot door prof. mr. P.J.J. Zoontjens

1. Dit is de eerste principiële zaak bij de Commissie Gelijke Behandeling (Commissie of CGB) over travestie. Verweerster, de exploitant van een hotel, wordt in dit oordeel direct onderscheid op grond van geslacht verweten. Zij heeft de reservering van een zaal geannuleerd, omdat er een feest voor travestieten zou worden gehouden. De Commissie argumenteert uitvoerig dat en waarom bij travestie de grond van geslacht van toepassing is. Zij ziet zelfs aanleiding om daarbij afstand te nemen van de stellingen van verzoekster, een antidiscriminatiebureau, die dezelfde strekking hebben, maar berusten op een andere redenering. De verzoekster sluit aan bij het gegeven dat onderscheid wegens transseksualiteit volgens de vaste oordelenlijn van de Commissie en conform vaste rechtspraak van het HvJ EG wordt aangemerkt als onderscheid op grond van geslacht (zie nader par. 2). Zij stelt dat er een zodanige overlap bestaat tussen travestie en transseksualiteit "dat onderscheid op grond van travestie ten aanzien van de rechtsbescherming eveneens moet worden begrepen onder het verbod van onderscheid op grond van geslacht van de AWGB". De Commissie gaat daarin niet mee: transseksualiteit en travestie kunnen niet op één lijn worden gesteld. Er is volgens haar echter een andere argumentatie voorhanden, die zij in r.o. 3.6 ontvouwt: "Bij travestie bestaat de wens om er (op bepaalde momenten) uit te zien als iemand van het andere geslacht. Indien jegens iemand onderscheid wordt gemaakt, omdat hij of zij zich uiterlijk presenteert als iemand van het andere geslacht, is naar het oordeel van de Commissie sprake van onderscheid op grond van geslacht. Immers, indien van vrouwen wel wordt geaccepteerd dat zij een jurk dragen en zich

opmaken, terwijl dit van mannen niet wordt geaccepteerd, is het onderscheidend criterium het geslacht van betrokkene. Dat vrouwelijke travestieten doorgaans minder last zullen hebben van dergelijk onderscheid doet daaraan niet af.” De Commissie bedoelt hier kennelijk te zeggen dat het verschil tussen de seksen irrelevant is voor de soort kleding die mensen willen dragen. Dat mannen zich moeten gedragen en kleden als mannen en vrouwen als vrouwen leidt tot direct onderscheid, want waarom mag een man zich niet gedragen en kleden als een vrouw? Verweerster wordt in dit oordeel feitelijk verweten dat zij het mannen vanwege hun man-zijn onmogelijk maakt zich als vrouw te presenteren. Dat lijkt me een begrijpelijke en aanvaardbare redenering.

2. Dit oordeel verruimt intussen de invulling van de grond geslacht. Een korte geschiedenis van de grond kan dat illustreren. Volgens de Memorie van Toelichting bij de Algemene wet gelijke behandeling (AWGB) omvat het verbod van onderscheid op geslacht in art. 1 van de wet onderscheid vanwege het *zijn* van man en vrouw en onderscheid op grond van zwangerschap, bevalling en moederschap (*Kamerstukken II* 1990/91, 22 014, p. 13). In vergelijking met eerdere wetgeving over verboden onderscheid op grond van geslacht, zoals art. 1 van de Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen (WGB) en art. 7:646 BW, wijkt art. 1 AWGB wel qua formulering maar niet qua betekenis af. Later is ook onderscheid vanwege transsexualiteit onder de grond geslacht gebracht. Het HvJ EG heeft in 1996 bepaald dat een benadeling van transseksuelen “voornamelijk zo niet uitsluitend [...] is gebaseerd op het geslacht van de belanghebbende” (zaak C-13/94, *P. tegen S.*, *Jurispr.* 1996, I-2143; zie in het algemeen J.H. Gerards, “Discrimination Grounds”, in: D. Schiek e.a., *Non-Discrimination Law*, Chapter one, Oxford: Hart 2007, p. 77 e.v.). Deze opvatting is sinds oordeel 1998-12 overgenomen door de CGB (zie recentelijk nog CGB 22 januari 2008, oordeel 2008-6).

3. De verruiming naar transsexualiteit betekent in feite dat ook de *manifestatie* in de gedaante van het andere geslacht in de beschermingsomvang van de grond geslacht wordt betrokken. Dat lijkt niet onlogisch nu het daarbij tevens – en volledig – gaat om het *zijn* van man of vrouw. De wens van een transseksueel een geslachtsverandering te ondergaan is immers gebaseerd op fundamentele, existentiële onvrede over de beleving van het eigen geslacht, als ik de Commissie zo mag parafraseren (zie dienaangaande ook de interessante beschouwingen en verwijzingen inzake het verschil tussen transsexualiteit en intersexualiteit van advocaat-generaal E.M. Wesseling-van Gent bij

HR. 30 maart 2007, LJN: AZ5686). Terecht stelt de Commissie dat travestie hiermee niet op één lijn kan worden geplaatst. Er is ook bij travestie weliswaar een wens zich te manifesteren in de gedaante van het andere geslacht, maar die wens is niet zo fundamenteel en definitief. Er is slechts het verlangen, zoals de Commissie in haar oordeel opmerkt, om er *op bepaalde momenten* uit te zien als iemand van het andere geslacht. Het onderscheid vanwege het *zijn* van man of vrouw wordt bij travestie enkel gekoppeld aan de vraag of het in verband met het zich gedragen en kleden als lid van het andere geslacht functioneel en relevant is. De Commissie beantwoordt deze vraag ontkennend.

4. De kwalificatie is intussen niet zonder betekenis. Door aan te knopen bij geslacht zijn aan onderscheid wegens travestie belangrijke consequenties verbonden voor de relaties op de werkvloer. Daarvoor is overigens niet alleen de AWGB, maar in principe ook de WGB (naast art. 7:646 tot en met 7:649 Burgerlijk Wetboek – BW) relevant. De Commissie lijkt dit te beseffen en brengt in r.o. 3.6 een belangrijke nuancering op dit ruime bereik aan. Zij verwijst naar eigen oordelen uit het verleden waarbij omtrent de vraag naar de grenzen van de gelijkebehandelingswetgeving aan kledingvoorschriften van de werkgever, geen onaanvaardbaar onderscheid wordt aangenomen wanneer verschillende kledingvoorschriften voor mannen en vrouwen noodzakelijk en functioneel zijn.

5. Al in een oordeel van 22 november 1996 (oordeel 1996-108) heeft de Commissie het standpunt ingenomen dat onderscheid wegens travestie niet kan worden gekoppeld aan de grond van hetero- of homoseksuele gerichtheid. Zij overwoog daartoe het volgende: “Het feit, dat verzoeker aan een collega heeft verteld dat hij schoenen met naaldhakken had besteld, heeft mede een rol gespeeld bij de beslissing van de wederpartij om de arbeidsrelatie te beëindigen. Dit kan echter evenmin tot het oordeel leiden dat sprake is van onderscheid op grond van homoseksuele gerichtheid, nu niet gebleken is dat travestie in overwegende mate bij personen met een homoseksuele gerichtheid voorkomt” (zie ook C. Waaldijk, *The Netherlands*, in: *Combating sexual orientation discrimination in employment: legislation in fifteen EU member states*, report of the European Group of Experts on Combating Sexual Orientation Discrimination, chapter 13, Brussels, april 2004, p. 349 e.v.). De opvatting van de Commissie wordt in sommige andere Europese landen, zoals Frankrijk gedeeld. In Denemarken wordt travestie echter wel onder de grond van seksuele gerichtheid gebracht, zie nader Gerards, *a.w.*, p. 86 e.v.